

KANCELARIA
SENATU

BIURO ANALIZ,
DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Starzenie się ludności w Unii Europejskiej – stan obecny i prognoza

Opracowania
tematyczne

OT-662

WARSZAWA 2018

© Copyright by Kancelaria Senatu, Warszawa 2018

Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji

Dyrektor – Agata Karwowska-Sokołowska

tel. 22 694 94 32, fax 22 694 94 28,

e-mail: Agata.Karwowska-Sokolowska@senat.gov.pl

Wicedyrektor – Danuta Antoszkiewicz

tel. 22 694 93 21,

e-mail: Danuta.Antoszkiewicz@senat.gov.pl

Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych

tel. 22 694 92 04, fax 22 694 94 28

Opracowanie graficzno-techniczne

Centrum Informacyjne Senatu

Dział Edycji i Poligrafii

Spis treści

Wstęp	4
Demografia w Unii Europejskiej	5
Populacja	5
Struktura populacji	9
Osoby w wieku 0-14 lat.	9
Osoby w wieku 15-64 lata	9
Osoby w wieku 60 lat i więcej	11
Osoby w wieku 65 lat i więcej	13
Starzenie się społeczeństw	15
Mediana wieku	18
Obciążenie demograficzne	19
Współczynniki zależności demograficznej	23
Prognoza obciążenia demograficznego dla osób starszych	25
Prognoza procesu starzenia	27
Podsumowanie	29

Starzenie się ludności w Unii Europejskiej – stan obecny i prognoza

Wstęp

Starzenie się ludności to długoterminowa tendencja, która rozpoczęła się w Europie kilka dekad temu. Trend ten widoczny jest w przekształceniach struktury wiekowej ludności i znajduje odzwierciedlenie w rosnącym udziale osób starszych, w połączeniu z malejącym udziałem osób w wieku produkcyjnym, w całkowitej liczbie ludności. Liczebność ludzkiej populacji zmienia się w czasie w dynamiczny sposób, w zależności od trzech czynników demograficznych: urodzeń, zgonów i przepływów demograficznych. Czynniki te kształtują strukturę populacji w czasie.

Udział ludności w wieku 65 lat i więcej wzrasta w każdym państwie członkowskim Unii Europejskiej (UE). Zjawisko to nie omija też państw Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) i krajów kandydujących do przystąpienia do UE. Wzrost względnego udziału osób starszych spowodowany jest wydłużonym przeciętnym trwaniem życia wraz ze wzrostem średniego dalszego trwania życia. Do starzenia się społeczeństw przyczyniły się również niskie poziomy dzietności, a mniejsza liczba urodzeń doprowadziła do spadku udziału młodych ludzi w całkowitej liczbie ludności.

Ten coraz bardziej zauważalny proces starzenia się społeczeństw powoduje zwiększone zainteresowanie problematyką starości, w szczególności w odniesieniu do wydatków publicznych, ponieważ starzenie się społeczeństwa związane jest ze zwiększeniem wydatków socjalnych w formie emerytur, opieki zdrowotnej oraz instytucjonalnej. To z kolei prowadzi do większych obciążeń ponoszonych przez ludność w wieku produkcyjnym.

Niniejsze opracowanie jest próbą przedstawienia podstawowych informacji i danych na temat starzenia się ludności w całej Unii Europejskiej, z uwzględnieniem sytuacji w Polsce. W opracowaniu przedstawione zostały najnowsze dane Eurostatu dotyczące tego zjawiska oraz prognozy na następne lata.

Demografia w Unii Europejskiej

W Unii Europejskiej od kilkunastu lat obserwowane jest spowolnienie rozwoju demograficznego, któremu towarzyszą znaczące zmiany w strukturze wieku ludności. Jego główną cechą jest rosnący udział osób starszych w populacji i spadek udziału młodych osób. Utrzymujące się niskie współczynniki urodzeń i jednocześnie, na skutek poprawy warunków życia, wydłużanie się przeciętnego trwania życia sprawiają, że w perspektywie najbliższych lat nastąpi intensywny proces starzenia się ludności UE. Te zmiany demograficzne, polegające na przekształceniu struktury ludności w znacznie starszą populację, widoczne są już w kilku państwach członkowskich UE.

Zgodnie ze stosowaną w demografii definicją starzenie się ludności oznacza zwiększenie się odsetka osób starszych tzn. w wieku 65 lat i więcej, przy jednoczesnym zmniejszeniu odsetka dzieci¹. W demografii istnieje wiele miar i klasyfikacji stopnia zaawansowania starzenia się populacji. Jest to między innymi struktura ludności w podziale na biologiczne grupy wieku; udział ludności w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem lub mediana wieku ludności. Relacje ilościowe między podstawowymi grupami wieku ludności w podziale na 0-14 lat, 15-64 lat oraz 65 lat i więcej pozwalają określić istniejące w społeczeństwie relacje międzypokoleniowe oraz ocenić poziom starości demograficznej.

Rezultatem tych zmian demograficznych jest malejący odsetek osób w wieku produkcyjnym i wzrost relatywnej liczebności osób będących na emeryturze. W nadchodzących latach odsetek osób starszych w całkowitej liczbie ludności znacząco wzrośnie, ponieważ duży odsetek pokolenia powojennego wyżu demograficznego osiągnie wiek emerytalny. Ta sytuacja doprowadzi do zwiększonego obciążenia osób w wieku produkcyjnym wydatkami socjalnymi, które ponoszone będą na rzecz starzejącej się ludności. Te niekorzystne procesy demograficzne stanowią poważne wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej dla całej Unii Europejskiej i dla poszczególnych państw członkowskich.

Populacja

Szacowana liczba ludności Unii Europejskiej na dzień 1 stycznia 2017 r. wynosiła 511,5 mln, a w Polsce 37,9 mln. W UE liczba ludności

---

1 *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014-2050*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, listopad 2014.

w porównaniu z 2016 r. zwiększyła się o 1,5 mln, a od 2010 r. liczba ludności wzrosła o ponad 8 mln.

W ciągu dłuższego okresu populacja UE wzrosła z 406,7 mln w 1960 r. do 511,8 mln w 2017 r., co stanowi wzrost o 105,1 mln ludzi. W ostatnich dziesięcioleciach stopa wzrostu populacji stopniowo zwalniała. I tak w latach 2005-2017 populacja UE co roku wzrastała średnio o około 1,5 mln osób, a w latach sześćdziesiątych średni roczny wzrost ludności wynosił około 3,3 mln osób rocznie².

Z krajów kandydujących największy przyrost ludności (2010-2017) notuje Turcja, gdzie urodziło się ponad 7 mln dzieci (patrz Tabela 1). W UE największy przyrost ludności miał miejsce w Wielkiej Brytanii, Francji i we Włoszech, co niewątpliwie związane jest z migracją ludności (odpowiednio 3,3 mln, 2,3 mln i 1,4 mln), a najmniejszy przyrost ludności notuje Rumunia, gdzie liczba ludności w przeciągu 6 lat spadła o 650 tys. Duże spadki liczby ludności notuje też Grecja i Bułgaria. W grupie państw kandydujących największy spadek liczby ludności nastąpił w Serbii i wynosił ponad 266 tys. ludności. W Polsce nastąpił spadek liczby ludności o prawie 50 tys.

Przyrost naturalny (bilans narodzin i zgonów) wyniósł jednak o, a to oznacza, że Unia wzrost liczby ludności zawdzięcza migracji.

W 2016 r. około 1 mln osób uzyskało obywatelstwo jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, w porównaniu z 841 tys. w 2015 r. i 889 tys. w 2014 r. Z całkowitej liczby osób, które uzyskały obywatelstwo jednego z państw członkowskich UE w 2016 r., 12% było byłymi obywatelami innego państwa członkowskiego UE, podczas gdy większość stanowili obywatele państw trzecich lub bezpaństwowcy.

Największą grupą nabywającą obywatelstwo państwa członkowskiego UE, w którym mieszkali, w 2016 r. byli obywatele Maroka (101,3 tys. osób, z których 89% otrzymało obywatelstwo Hiszpanii, Włoch lub Francji), przed obywatelami Albanii (67,5 tys. – 97% osób otrzymało obywatelstwo Włoch lub Grecji), Indie (41,7 tys., prawie 60% osób otrzymało obywatelstwo brytyjskie). Dużą grupę stanowili obywatele Turcji (32,8 tys. osób), z których prawie połowa nabyła obywatelstwo niemieckie. Marokańczycy, Albańczycy, Hindusi, Pakistańczycy, Turcy, Rumuni i Ukraińcy reprezentowali razem około jednej trzeciej (33%) całkowitej liczby osób, które nabyły obywatelstwo państwa członkowskiego UE w 2016 r. Rumuni (29,7 tys. osób) i Polacy (19,8 tys.) to dwie największe grupy obywateli UE, którzy otrzymali obywatelstwo innego państwa członkowskiego UE.

---

2 *Population and population change statistics*, Eurostat, lipiec 2017.

W 2016 r. w trzech państwach członkowskich liczba przyznanych obywatelstw zmniejszyła się. Najmniej obywatelstw przyznano w Irlandii, gdzie nastąpił spadek z 13 565 do 10 038 przyznanych obywatelstw, co stanowi 26%)³.

Tabela 1. Ludność UE, krajów EFTA i państw kandydujących do UE w latach 2010, 2015, 2016 i 2017

Lp.	Państwo/lata	2010	2015	2016	2017	Wzrost/ spadek 2010-2017
	Unia Europejska	503 170 618	508 540 103	510 277 177	511 522 671	8 352 053
1	Austria	8 351 643	8 584 926	8 700 471	8 772 865	421 222
2	Belgia	10 839 905	11 237 274	11 311 117	11 351 727	511 822
3	Bułgaria	7 421 766	7 202 198	7 153 784	7 101 859	-319 907
4	Chorwacja	4 302 847	4 225 316	4 190 669	4 154 213	-148 634
5	Cypr	819 140	847 008	848 319	854 802	35 662
6	Czechy	10 462 088	10 538 275	10 553 843	10 578 820	116 732
7	Dania	5 534 738	5 659 715	5 707 251	5 748 769	214 031
8	Estonia	1 333 290	1 314 870	1 315 944	1 315 635	-17 655
9	Finlandia	5 351 427	5 471 753	5 487 308	5 503 297	151 870
10	Francja	64 658 856	66 456 279	66 730 453	66 989 083	2 330 227
11	Grecja	11 119 289	10 858 018	10 783 748	10 768 193	-351 096
12	Hiszpania	46 486 619	46 449 565	46 440 099	46 528 024	41 405
13	Holandia	16 574 989	16 900 726	16 979 120	17 081 507	506 518
14	Irlandia	4 549 428	4 677 627	4 726 286	4 784 383	234 955
15	Litwa	3 141 976	2 921 262	2 888 558	2 847 904	-294 072
16	Luksemburg	502 066	562 958	576 249	590 667	88 601
17	Łotwa	2 120 504	1 986 096	1 968 957	1 950 116	-170 388
18	Malta	414 027	439 691	450 415	460 297	46 270
19	Niemcy	81 802 257	81 197 537	82 175 684	82 521 653	719 396
20	Polska	38 022 869	38 005 614	37 967 209	37 972 964	-49 905
21	Portugalia	10 573 479	10 374 822	10 341 330	10 309 573	-263 906

3 *EU Member States granted citizenship to almost 1 million persons in 2016*, Eurostat, kwiecień 2018.

22	Rumunia	20 294 683	19 870 647	19 760 314	19 644 350	-650 333
23	Słowacja	5 390 410	5 421 349	5 426 252	5 435 343	44 933
24	Słowenia	2 046 976	2 062 874	2 064 188	2 065 895	18 919
25	Szwecja	9 340 682	9 747 355	9 851 017	9 995 153	654 471
26	Węgry	10 014 324	9 855 571	9 830 485	9 797 561	-216 763
27	Wielka Brytania	62 510 197	64 875 165	65 382 556	65 808 573	3 298 376
28	Włochy	59 190 143	60 795 612	60 665 551	60 589 445	1 399 302
	<i>EFTA</i>					
1	Islandia	317 630	329 100	332 529	338 349	20 719
2	Liechtenstein	35 894	37 366	37 622	37 810	1 916
3	Norwegia	4 858 199	5 166 493	5 213 985	5 258 317	400 118
4	Szwajcaria	7 785 806	8 237 666	8 327 126	8 419 550	633 744
	<i>Państwa kandydujące</i>					
1	Czarnogóra	619 001	622 099	622 218	622 387	3 386
2	Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	2 052 722	2 069 172	2 071 278	2 073 702	20 980
3	Albania	-	2 892 302	2 886 026	2 876 591	-
4	Serbia	7 306 677	7 114 393	7 076 372	7 040 272	-266 405
5	Turcja	72 561 312	77 695 904	78 741 053	79 814 871	7 253 559

Źródło: dane Eurostat. Obliczenia własne.

W końcu czerwca 2017 r. ludność Polski liczyła 38,4 mln, w tym ponad 9,2 mln stanowiły osoby w wieku 60 lat i więcej (prawie 24 %)⁴. W latach 1989-2017 liczba osób w starszym wieku wzrosła o ponad 3,5 mln osób, przy spadku o prawie 384 tys. ogólnej liczby ludności. W subpopulacji osób w starszym wieku najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku 60-64 lat.

W pierwszym półroczu 2017 r. liczba ludności Polski zmniejszyła się o prawie 11 tys. osób – oznacza to ubytek rzeczywisty, którego stopa wyniosła -0,03%. Od 2013 r. jest obserwowany ubytek naturalny wynikający z niskiej liczby urodzeń przy jednoczesnym niewielkim, ale systematycznym wzroście liczby zgonów wynikającym ze wzrostu liczby i odsetka osób w starszym wieku⁵.

4 Obliczenia własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

5 *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan na 30 czerwca 2017 r.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

Struktura populacji

Osoby w wieku 0-14 lat

Młodzi ludzie (0-14 lat) stanowili w styczniu 2017 r. 15,6% ludności UE, a osoby uznawane za osoby w wieku produkcyjnym (15-64 lat) stanowiły 65% ludności (patrz Tabela 2). Udział osób starszych (w wieku 65 lat i więcej) wynosił 19,4% (wzrost o 2,3% w porównaniu z okresem sprzed 9 lat). Wśród państw członkowskich UE najwyższy udział młodych ludzi w całkowitej liczbie ludności w 2017 r. obserwuje się w Irlandii (21,1%), a wśród państw kandydujących – w Turcji, gdzie udział młodych ludzi wynosi jeszcze więcej niż w Irlandii i wynosi 23,7%. Najniższy udział młodych ludzi w całkowitej liczbie ludności notowany jest w Niemczech (13,4%) i we Włoszech (13,5%). Polska plasuje się na 15 miejscu z wynikiem 15,1% młodych ludzi w całkowitej liczbie ludności.

Najnowsze dane Eurostatu⁶ podają, że w 2017 r. liczba młodych ludzi (0-15 lat) w Unii Europejskiej wynosi 79,7 mln, a w Polsce zamieszkuje 5,7 mln młodych ludzi. Największa grupa młodych ludzi mieszka we Francji (12,2 mln), Wielkiej Brytanii (11,7 mln) i Niemczech (ponad 11 mln). Populacja wszystkich młodych ludzi w UE w 2017 r. zwiększyła się prawie o 827 tys. młodych osób w stosunku do 2009 r. Tylko w 13 państwach członkowskich liczba młodych ludzi zwiększyła się – najwięcej we Francji, Wielkiej Brytanii i Szwecji. Pozostałe państwa zmniejszyły swoją populację ludzi młodych, a najwięcej w Portugalii, Rumunii i Holandii. W Polsce liczba młodych osób w stosunku do 2009 r. spadła o 97 tys.

Osoby w wieku 15-64 lata

Osoby w wieku produkcyjnym, 15-64 lata, stanowią największą grupę ludności – w 2017 r. osoby te stanowiły 65,0% w całkowitej liczbie ludności UE. Największa grupa wiekowa tych osób mieszka na Słowacji (69,6%), w Luksemburgu (69,5%) i w Polsce (68,4%). Jeszcze większy procent tej grupy ludności mieszka w państwie kandydującym do UE – Albanii (70,2%). Najmniejsza grupa osób 15-64 mieszka we Francji, Szwecji i Finlandii (odpowiednio 62,5%, 62,6% i 62,9%).

---

⁶ *Child and youth population on 1 January by sex and age*, Eurostat, kwiecień 2018 r.

Tabela 2. Struktura wiekowa ludności w podziale na główne grupy wiekowe w 2008 r. i 2017 r. w UE, w krajach EFTA i kandydujących do UE (% całkowitej liczby ludności)

Grupy wiekowe		0-14 lat		15-64 lata		65 i więcej	
Lp.	Państwo/lata	2008	2017	2008	2017	2008	2017
		w %					
	Unia Europejska	15,8	15,6	67,1	65,0	17,1	19,4
1	Austria	15,4	14,4	67,5	67,1	17,1	18,5
2	Belgia	16,9	17,0	66,1	64,6	17,1	18,5
3	Bułgaria	13,1	14,1	69,1	65,2	17,8	20,7
4	Chorwacja	15,5	14,5	66,7	65,9	17,8	19,6
5	Cypr	18,2	16,3	69,4	68,1	12,4	15,6
6	Czechy	14,2	15,6	71,1	65,6	14,6	18,8
7	Dania	18,4	16,7	66,0	64,2	15,6	19,1
8	Estonia	14,8	16,2	67,7	64,4	17,5	19,3
9	Finlandia	16,9	16,2	66,6	62,9	16,5	20,9
10	Francja	18,5	18,3	65,1	62,5	16,4	19,2
11	Grecja	14,6	14,4	66,7	64,0	18,7	21,5
12	Hiszpania	14,6	15,1	68,9	66,0	16,4	19,0
13	Holandia	17,9	16,3	67,4	65,2	14,7	18,5
14	Irlandia	20,4	21,1	68,9	65,4	10,8	13,5
15	Litwa	15,5	14,8	67,5	65,9	17,0	19,3
16	Luksemburg	18,2	16,2	67,9	69,5	14,0	14,2
17	Łotwa	14,0	15,6	68,4	64,5	17,6	19,9
18	Malta	16,1	14,1	70,0	67,1	13,9	18,8
19	Niemcy	13,7	13,4	66,2	65,4	20,1	21,2
20	Polska	15,5	15,1	71,1	68,4	13,5	16,5
21	Portugalia	15,6	14,0	66,7	64,9	17,7	21,1
22	Rumunia	16,3	15,6	68,2	66,6	15,4	17,8
23	Słowacja	15,9	15,5	72,0	69,6	12,1	15,0
24	Słowenia	13,9	14,9	69,8	66,2	16,3	18,9
25	Szwecja	16,8	17,6	65,7	62,6	17,5	19,8
26	Węgry	15,0	14,5	68,8	66,8	16,2	18,7
27	Wielka Brytania	17,7	17,8	66,3	64,1	15,9	18,1
28	Włochy	14,1	13,5	65,7	64,2	20,2	22,3
	EFTA						
1	Islandia	20,9	19,7	67,5	0	11,5	14,0

2	Liechtenstein	16,8	14,9	67,5	66,2	12,4	17,0
3	Norwegia	19,2	17,8	70,9	68,2	14,6	16,6
4	Szwajcaria	15,5	14,9	66,2	65,5	16,4	18,1
	Państwa kandydujące						
1	Czarnogóra	19,8	18,2	68,1	67,0	12,9	14,4
2	Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	18,5	16,6	67,3	67,4	11,4	13,3
3	Albania	-	18,2	70,1	70,2	-	13,1
4	Serbia	15,4	14,4	-	68,7	17,2	19,4
5	Turcja	26,4	23,7	67,4	66,3	7,1	8,3

Źródło: dane Eurostat. Obliczenia własne.

Osoby w wieku 60 lat i więcej

Niskie współczynniki urodzeń oraz wydłużająca się długość życia powodują również wzrost udziału osób starszych (60 lat i więcej) w całkowitej liczbie ludności. Według danych Eurostatu w 2017 r. osoby w wieku 60 lat i więcej stanowiły 25,6% w całkowitej liczbie ludności UE.

Tabela 3. Odsetek ludności w wieku 60 lat i więcej w UE, krajach EFTA i kandydujących do UE w latach 2009-2017

Lp.	Państwa/lata	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
		%								
	Unia Europejska	22,9	23,3	23,6	24,0	24,3	24,6	25,0	25,3	25,6
1	Austria	22,7	23,0	23,3	23,5	23,7	23,8	24,0	24,0	24,3
2	Belgia	22,8	23,0	23,0	23,2	23,4	23,7	24,0	24,2	24,5
3	Bułgaria	24,7	25,2	25,8	26,1	26,4	26,7	27,0	27,3	27,7
4	Chorwacja	23,3	23,6	24,0	24,3	24,7	25,1	25,7	26,2	26,8
5	Cypr	17,5	17,8	18,1	18,2	18,7	19,3	20,1	20,5	21,0
6	Czechy	21,7	22,2	22,7	23,3	23,8	24,3	24,7	25,1	25,5
7	Dania	22,7	23,0	23,3	23,6	23,9	24,3	24,5	24,7	25,0
8	Estonia	22,7	23,1	23,4	23,9	24,3	24,6	25,0	25,4	25,7
9	Finlandia	23,8	24,4	25,0	25,5	25,9	26,4	26,8	27,2	27,7
10	Francja	22,2	22,6	23,1	23,5	23,9	24,2	24,6	24,9	25,3

11	Grecja	24,4	24,7	25,1	25,4	25,9	26,3	26,8	27,2	27,6
12	Hiszpania	21,8	22,1	22,3	22,6	23,0	23,5	23,9	24,3	24,6
13	Holandia	21,3	21,8	22,2	22,6	23,1	23,5	24,0	24,4	24,8
14	Irlandia	15,5	15,9	16,3	16,7	17,1	17,5	17,8	18,2	18,5
15	Litwa	22,0	22,4	23,2	23,7	24,0	24,3	24,5	24,9	25,4
16	Luksemburg	18,8	18,9	19,0	19,0	19,0	19,2	19,3	19,4	19,6
17	Łotwa	23,0	23,6	24,1	24,6	24,9	25,2	25,5	25,9	26,2
18	Malta	21,6	22,3	23,1	23,7	24,2	24,5	24,7	24,9	25,2
19	Niemcy	25,6	25,9	26,4	26,7	27,0	27,2	27,4	27,4	27,6
20	Polska	18,6	19,2	19,8	20,4	21,1	21,7	22,4	23,1	23,7
21	Portugalia	23,6	24,0	24,6	25,1	25,6	26,0	26,5	27,0	27,5
22	Rumunia	22,2	22,2	22,3	22,4	22,8	23,2	23,7	24,2	24,7
23	Słowacja	17,3	17,7	18,2	18,8	19,3	19,9	20,6	21,1	21,7
24	Słowenia	21,6	22,0	22,6	23,1	23,6	24,2	24,8	25,4	26,0
25	Szwecja	24,6	24,8	25,0	25,1	25,2	25,3	25,4	25,4	25,4
26	Węgry	22,2	22,5	22,9	23,5	23,9	24,4	25,1	25,7	26,1
27	Wielka Brytania	22,0	22,3	22,5	22,6	22,8	23,0	23,1	23,3	23,5
28	Włochy	26,3	26,6	26,9	27,1	27,3	27,4	27,7	28,0	28,4
	EFTA									
1	Islandia	16,2	16,7	17,2	17,7	18,1	18,5	18,9	19,3	19,5
2	Liechtenstein	19,0	19,6	20,1	20,6	21,1	21,7	22,2	22,7	23,3
3	Norwegia	20,7	20,9	21,0	21,1	21,3	21,5	21,7	22,0	22,3
4	Szwajcaria	22,5	22,7	22,7	22,9	23,1	23,2	23,4	23,6	23,8
	Państwa kandydujące									
1	Czarnogóra	17,4	17,7	18,2	18,6	19,0	19,4	20,0	20,4	20,9
2	Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	16,2	16,5	16,9	17,2	17,6	18,1	18,5	18,9	19,3
3	Albania	-	-	-	-	-	17,0	17,6	18,3	18,9
4	Serbia	22,7	23,1	24,3	24,7	25,3	25,9	26,4	26,9	27,3
5	Turecja	9,9	10,3	10,6	10,8	11,0	11,3	11,7	12,2	12,5

Źródło: dane Eurostat, czerwiec 2017 r.

W Polsce udział ludności w wieku 60 lat i więcej w całej populacji wynosił w 2017 r. 23,7% wobec około 15% na początku lat 90. ubiegłego wieku.

Od 2009 r. do 2017 r. największy wzrost odsetka ludności w wieku 60 lat i więcej wystąpił w Polsce i wynosił 5,1%. W następnej kolejności z krajów kandydujących uplasowała się Serbia (4,6%), następnie kraje UE – Słowacja i Słowenia (po 4,4%). W UE wzrost ten wynosił 2,7%. Najniższy wzrost liczby osób starszych notują Szwecja i Luksemburg – wzrost o 0,8%.

Osoby w wieku 65 lat i więcej

Osoby w wieku 65 lat i starsze stanowią w UE 19,4% całkowitej liczby ludności. Oznacza to, że prawie co piąta osoba w Unii Europejskiej ma 65 lat i więcej. Stanowi to populację prawie 100 milionów ludzi i oznacza, że na jedną osobę w wieku 65 lat lub więcej przypadają mniej więcej trzy osoby w wieku produkcyjnym. Jeszcze 20. lat temu na jedną osobę powyżej 65. roku życia przypadało około pięciu osób w wieku produkcyjnym. Dziesięć lat później stosunek ten wynosił 1:4, a dziś jest zbliżony do 1:3.

Największy odsetek tej grupy wiekowej występuje we Włoszech, Grecji i Niemczech (odpowiednio 22,3%, 21,5% i 21,2%), a najmniej tych osób mieszka w Irlandii – 13,5%, w krajach kandydujących najmniej osób powyżej 65 lat mieszka w Turcji – 8,3%. W Polsce takich osób jest 16,5% w ogóle ludności – poniżej średniej unijnej.

Struktura ludności państw EFTA i krajów kandydujących była podobna do tej zaobserwowanej w UE, z wyjątkiem Turcji i Islandii – tam struktura ludności była podobna do tej w Irlandii. W tych państwach odnotowuje się wysoki odsetek najmłodszej grupy wiekowej (odpowiednio 23,7% i 19,7%), a osoby w wieku 65 lat i starsze mają stosunkowo niski udział w całkowitej liczbie ludności (odpowiednio 8,3% i 14%). Niski udział osób starszych mają też Albania i była Jugosłowiańska Republika Macedonii (13,1% i 13,3%). Jednak tendencja starzenia się społeczeństwa w tych państwach jest również widoczna.

Tabela 4. Odsetek ludności w wieku 65 lat i więcej w UE, krajach EFTA i kandydujących do UE w latach 2009-2017

Lp.	Państwa/lata	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
		w %								
	Unia Europejska	17,3	17,5	17,6	17,9	18,2	18,5	18,9	19,2	19,4
1	Austria	17,4	17,6	17,6	17,8	18,1	18,3	18,5	18,4	18,5
2	Belgia	17,1	17,2	17,1	17,4	17,6	17,8	18,1	18,2	18,5

3	Bułgaria	18,0	18,2	18,5	18,8	19,2	19,6	20,0	20,4	20,7
4	Chorwacja	17,9	17,8	17,7	17,9	18,1	18,4	18,8	19,2	19,6
5	Cypr	12,5	12,5	12,7	12,8	13,2	13,9	14,6	15,1	15,6
6	Czechy	14,9	15,3	15,6	16,2	16,8	17,4	17,8	18,3	18,8
7	Dania	15,9	16,3	16,8	17,3	17,8	18,2	18,6	18,8	19,1
8	Estonia	17,4	17,4	17,4	17,7	18,0	18,4	18,8	19,0	19,3
9	Finlandia	16,7	17,0	17,5	18,1	18,8	19,4	19,9	20,5	20,9
10	Francja	16,5	16,6	16,7	17,1	17,6	18,0	18,4	18,8	19,2
11	Grecja	18,8	19,0	19,3	19,7	20,1	20,5	20,9	21,3	21,5
12	Hiszpania	16,6	16,8	17,1	17,4	17,7	18,1	18,5	18,7	19,0
13	Holandia	15,0	15,3	15,6	16,2	16,8	17,3	17,8	18,2	18,5
14	Irlandia	10,9	11,2	11,5	11,9	12,2	12,6	12,9	13,2	13,5
15	Litwa	17,2	17,3	17,9	18,1	18,2	18,4	18,7	19,0	19,3
16	Luxemburg	14,0	14,0	13,9	14,0	14,0	14,1	14,2	14,2	14,2
17	Łotwa	17,8	18,1	18,4	18,6	18,8	19,1	19,4	19,6	19,9
18	Malta	14,2	14,9	15,7	16,4	17,2	17,7	18,2	18,5	18,8
19	Niemcy	20,4	20,7	20,7	20,7	20,8	20,9	21,0	21,1	21,2
20	Polska	13,5	13,6	13,6	14,0	14,4	14,9	15,4	16,0	16,5
21	Portugalia	18,0	18,3	18,7	19,0	19,4	19,9	20,3	20,7	21,1
22	Rumunia	16,1	16,1	16,1	16,1	16,3	16,5	17,0	17,4	17,8
23	Słowacja	12,2	12,4	12,6	12,8	13,1	13,5	14,0	14,4	15,0
24	Słowenia	16,4	16,5	16,5	16,8	17,1	17,5	17,9	18,4	18,9
25	Szwecja	17,8	18,1	18,5	18,8	19,1	19,4	19,6	19,8	19,8
26	Węgry	16,4	16,6	16,7	16,9	17,2	17,5	17,9	18,3	18,7
27	Wielka Brytania	16,1	16,3	16,4	16,8	17,2	17,5	17,7	17,9	18,1
28	Włochy	20,3	20,4	20,5	20,8	21,2	21,4	21,7	22,0	22,3
	EFTA									
1	Islandia	11,6	12,0	12,3	12,6	12,9	13,2	13,5	13,9	14,0
2	Liechtenstein	12,9	13,5	13,9	14,4	14,9	15,5	16,0	16,5	17,0
3	Norwegia	14,7	14,9	15,1	15,4	15,7	15,9	16,1	16,4	16,6
4	Szwajcaria	16,6	16,8	16,9	17,2	17,4	17,6	17,8	18,0	18,1
	Państwa kandydujące									
1	Czarnogóra	12,9	12,9	12,8	12,9	13,1	13,3	13,7	14,1	14,4
2	Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	11,5	11,6	11,7	11,8	12,0	12,4	12,7	13,0	13,3

3	Albania	-	-	-	-	-	12,0	12,4	12,9	13,1
4	Serbia	17,1	17,0	17,2	17,3	17,6	18,0	18,5	19,0	19,4
5	Turcja	6,8	7,0	7,2	7,3	7,5	7,7	8,0	8,2	8,3

Źródło: dane Eurostat, czerwiec 2017 r.

Starzenie się społeczeństw

W statystyce publicznej starzenie się ludności to proces zwiększania się udziału ludności w starszym wieku w ogólnej liczbie ludności. O starzeniu się danej populacji świadczą malejące – w ogólnej populacji – liczba i udział dzieci (0-14 lat) oraz wzrost liczby i odsetka osób w starszym wieku (65 lat i więcej)⁷.

Starzenie się ludności jest procesem prowadzącym do sytuacji określanej jako starość demograficzna. Polega ona na zwiększaniu się udziału najstarszych grup wiekowych w całej populacji, przy czym najczęściej stosowanym jego miernikiem jest udział w społeczeństwie ludności w wieku poprodukcyjnym. Na starość demograficzną wpływa nie tylko liczebność ludności najstarszej, ale także liczebność ludności najmłodszej. Największy wpływ na starzenie się ludności ma spadek liczby urodzeń. Powoduje on najgłębsze zmiany w proporcji udziału w społeczeństwie osób najmłodszych i najstarszych. Podobnym czynnikiem ruchu naturalnego, skutkującym wydłużeniem się przeciętnej długości trwania życia, jest obniżenie się poziomu częstotliwości umierania, szczególnie w najstarszych grupach wiekowych⁸.

Istotną konsekwencją demograficznego starzenia się społeczeństwa jest coraz częstsze samotne zamieszkiwanie osób starszych (tzw. singularyzacja starości) oraz feminizacja starzenia się.

Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego, w 2030 r. ogółem 53,3% gospodarstw jednoosobowych będzie prowadzonych przez osoby w wieku co najmniej 65 lat, w tym 17,3% przez osoby w wieku 80 lat i więcej. W liczbach bezwzględnych jednoosobowych gospodarstw domowych prowadzonych przez osoby w wieku 65 lat i więcej będzie 2 740 tys., w tym 887 tys. gospodarstw, w których pozostawać będą samotnie osoby w wieku 80 lat i więcej.

Należy podkreślić, iż znacznie częściej w tego rodzaju jednoosobowych gospodarstwach pozostają kobiety⁹.

7 Pojęcia stosowane w statystyce publicznej, Główny Urząd Statystyczny.

8 *Starzenie się ludności – Polska na tle Unii Europejskiej*, Cezary Żołędowski, Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski, Problemy polityki społecznej. Studia i dyskusje, nr 17/2012.

9 *Starzenie się jako problem społeczny. Perspektywy demograficznego starzenia się*

W ogólnej liczbie ludności Polski kobiety stanowią niezmiennie prawie 52%; na 100 mężczyzn przypada ich 107 (w miastach 111, na wsi 101). Współczynnik feminizacji jest zróżnicowany ze względu na wiek; wśród ludności do około 48 roku życia występuje liczebna przewaga mężczyzn – w 2017 r. na 100 mężczyzn w tej grupie wieku przypadało niespełna 97 kobiet. Z kolei dla grupy osób w wieku 48 i więcej lat współczynnik feminizacji obecnie wynosi prawie 125, przy czym w najstarszych rocznikach (70 lat i więcej) na 100 mężczyzn przypadają średnio 174 kobiety. Jest to wynik dłuższego trwania życia kobiet. Istotnym jest, że na przestrzeni lat parametry te zmniejszają się – i tak w 2010 r. współczynnik feminizacji dla wieku 70 i więcej lat wynosił 180¹⁰.

Według kryteriów przyjętych przez E. Rosseta wyznacznikiem przekroczenia progu demograficznej starości jest przekroczenie 12% udziału osób powyżej 60. roku życia i starszych w ogólnej liczbie ludności¹¹.

Do pomiaru zaawansowania procesu starzenia się ludności wykorzystywanych jest wiele mierników¹². Najbardziej popularne są miary tradycyjne oparte na ustalonym progu starości wyznaczanym wiekiem kalendarzowym. Bazują one na charakterystykach rozkładu populacji według wieku, odzwierciedlają strukturę wieku ludności i przedstawiają proporcje między podstawowymi¹³ grupami wieku ludności.

Jednym z najczęściej stosowanych mierników zaawansowania procesu starzenia jest tzw. współczynnik starości (old-age rate), czyli udział osób starszych (60 lat i więcej lub 65 lat i więcej) wśród ogółu populacji. W analizach wyodrębnia się również udział osób sędziwych (80 lat i więcej) w populacji. Coraz częściej wykorzystuje się również proporcję liczby osób najstarszych wśród osób starszych. Ten ostatni wskaźnik

---

ludności Polski do roku 2035, P. Błędowski, w: P. Błędowski, M. Mossakowska, A. Więcek (red.), *Aspekty medyczne, psychologiczne, socjologiczne i ekonomiczne starzenia się ludzi w Polsce (PolSenior)*, Termedia, Wydawnictwa Medyczne, Poznań 2012 r.

10 *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2017 r. Stan w dniu 31 XII*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2017.

11 *Uchwała Nr 238 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014-2020*, M. P. z dnia 4 lutego 2014 r.

12 *O nowych miarach zaawansowania procesu starzenia się ludności*, Anita Abramowska-Kmon, Instytut Statystyki i Demografii, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, *Studia Demograficzne* 1(159) 2011.

13 Za podstawowe grupy uważa się następujące grupy wieku 0–14, 15–59 oraz 60 lat lub więcej. Można też stosować inne podziały np. 0–14, 15–64 oraz 65 lat i więcej lub 0–17, 18–64 i 65 lat lub więcej.

mierzy tzw. podwójne starzenie się (double ageing), czyli zwiększanie się udziału osób sędziwych wśród osób starszych¹⁴.

Innym miernikiem zaawansowania procesu starzenia jest mediana wieku, którą wykorzystuje się w porównaniach między krajami oraz w czasie. Określa ona wiek populacji, który dzieli daną zbiorowość na dwie równe części, to znaczy połowa populacji jest co najmniej w tym wieku, a druga co najwyżej w tym wieku¹⁵.

Jeszcze innym miernikiem jest indeks starości (ageing index), obliczany jako liczba osób w wieku 60 lat i więcej na sto osób w wieku poniżej 15 roku życia¹⁶. Inaczej mówiąc, wskaźnik ten wyraża liczbę dziadków przypadających na stu wnuków, wskazując na relację między generacją dziadków i wnuków.

Mierniki, które opierają się na relacjach między głównymi grupami wiekowymi to:

- całkowity współczynnik obciążenia demograficznego (total dependency ratio – TDR) – jest to stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Jest sumą dwóch współczynników: współczynnika obciążenia osobami w wieku przedprodukcyjnym i współczynnika obciążenia osobami w wieku poprodukcyjnym,
- współczynnik obciążenia osobami młodymi (youth dependency ratio) – liczba osób w wieku 0–14 lat przypadająca na 100 osób w wieku 15–64 lata,
- współczynnik obciążenia osobami starszymi (old-age dependency ratio) – liczba osób w wieku 65 lat lub więcej przypadająca na 100 osób w wieku 15–64 lata,
- współczynnik wsparcia (potential support ratio) – liczba osób w wieku 15–64 lata przypadająca na 100 osób w wieku 65 lat i więcej,
- współczynnik wsparcia dla osób najstarszych (parent support ratio) – liczba osób w wieku 85 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 50–64 lata.

Główny scenariusz (prognoza Eurostatu) przewiduje, że proces starzenia się ludności UE prawdopodobnie potrwa do 2080 r.

---

14 *O nowych miarach zaawansowania procesu starzenia się ludności*, Anita Abramowska-Kmon, Instytut Statystyki i Demografii, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, *Studia Demograficzne* 1(159) 2011.

15 *Ibidem*.

16 Istnieje kilka wersji tego wskaźnika bazujących na różnych granicach starości i młodości np. 0–14 czy 65 lat i więcej.

Mediana wieku

Tempo starzenia się społeczeństwa obrazuje mediana wieku¹⁷. W latach 2008-2017 mediana wieku (wiek środkowy) w UE wzrosła o 2,4 lata z 40,4 do 42,8 lat. Oznacza to, że połowa populacji UE-28 była starsza niż wiek 42,8, a połowa była młodsza. W państwach członkowskich UE średni wiek wahał się od 36,9 lat w Irlandii do 45,9 lat w Niemczech i Włoszech, co potwierdza relatywnie młode i stosunkowo stare struktury ludności odnotowane w każdym z tych państw członkowskich.

Mediana wieku odnotowana w Turcji (31,4 roku), a także Islandii (36,3 lat) w 2017 r. była niższa niż w którymkolwiek z państw członkowskich UE. Cypr miał także niski średni wiek (37,4 lat). Na przestrzeni tych lat mediana wieku wzrosła we wszystkich krajach członkowskich UE, przy czym największy wzrost (o 4 lata) wystąpił w Portugalii i Hiszpanii, w Grecji o 3,9 lat, na Litwie o 3,8 lat.

W Polsce mediana wieku wzrosła o 3 lata i wynosiła dla ogółu populacji Polski 40,3 lat, a w 2035 r., według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego, może wynieść 47,9 lat (w ciągu 25 lat wzrost o 26%)¹⁸. Wraz ze zmieniającą się strukturą populacji Polski zmieni się również struktura osób w wieku poprodukcyjnym.

Współczynniki starzenia jak mediana czy udział ludności w wieku 65+ w populacji ogółem pokazują, że proces deformacji struktur wynikający ze starzenia populacji jest w większości krajów „starej” Unii bardziej zaawansowany niż w Polsce. W ciągu najbliższej dekady sytuacja zmieni się diametralnie, zaś w 2050 r. Polska stanie się jednym z krajów w Europie o najbardziej zaawansowanym procesie starzenia populacji¹⁹.

Według prognozy Eurostatu liczba ludności Unii do 2050 r. wzrośnie o 3,6 %, jednak w Polsce zmaleje – o ok.10%²⁰.

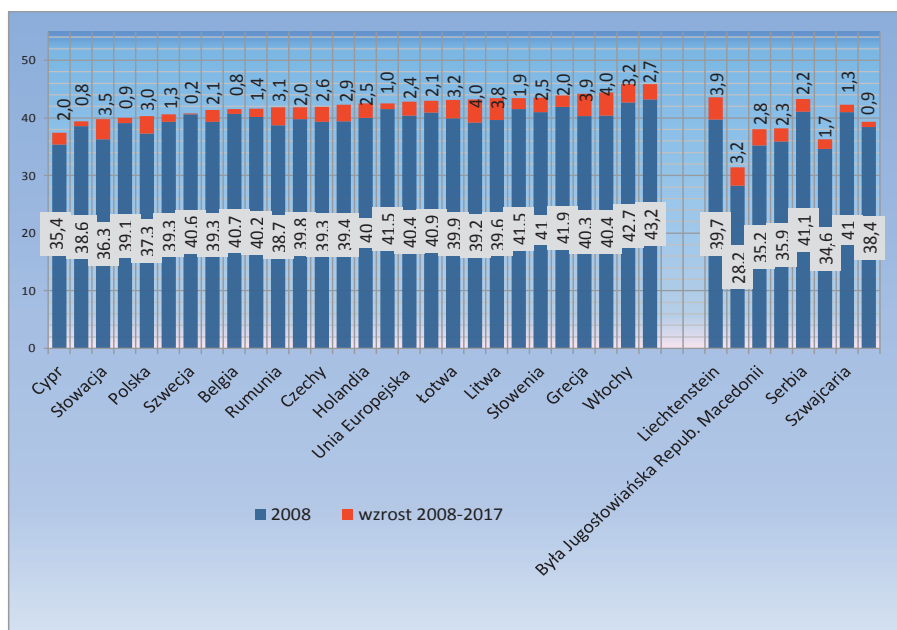
17 Według Głównego Urzędu Statystycznego jest to parametr wyznaczający granicę wieku, którą połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

18 *Prognoza ludności na lata 2008-2035*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2009.

19 *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2014.

20 *Ibidem*.

Wykres 3. Mediana wieku ludności w UE, krajach EFTA i kandydujących do UE w latach 2008-2017

Źródło: dane Eurostat. Obliczenia własne.

Obciążenie demograficzne

Współczynniki obciążenia demograficznego²¹ mogą być używane do badania poziomu wsparcia udzielanego przez ludność w wieku produkcyjnym (umownie w wieku 15-64 lata) osobom młodszym (w wieku 0-14 lat) lub starszym (w wieku 65 lat i więcej). Odsetek ten wyraża się względną wielkością ludności młodszej lub starszej (wiek nieprodukcyjny) w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym.

Na dzień 1 stycznia 2017 r. współczynnik obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym dla UE wynosił 29,9%. Jeszcze 10 lat temu współczynnik obciążenia demograficznego wynosił 19%. Współczynnik obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym w poszczególnych państwach członkowskich UE był na niskim poziomie. Najwyższe poziomy obciążenia demograficznego mają Włochy – 34,8%, Grecja – 33,6% oraz Finlandia – 33,2% i Portugalia – 32,5%.

²¹ Stosunek liczby osób w wieku, gdy są one nieaktywne lub bierne zawodowo, czyli w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób będących w wieku produkcyjnym.

Tabela 7. Współczynniki obciążenia demograficznego w UE, w krajach EFTA i kandydujących na dzień 1 stycznia 2016 i 2017 r.

	Państwo/ Lata	Współczynnik obciążenia osobami młodymi ²²		Współczynnik obciążenia osobami starszymi ²³		Całkowity współczynnik obciążenia ²⁴		Odsetek ludności w wieku 80 lat lub więcej	
		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
		%							
	Unia Europejska	23,9	24,0	29,3	29,9	53,2	53,9	5,4	5,5
1	Austria	21,3	21,5	27,4	27,6	48,8	49,1	4,9	4,9
2	Belgia	26,2	26,3	28,2	28,6	54,4	54,9	5,5	5,5
3	Bułgaria	21,3	21,6	31,1	31,8	52,4	53,4	4,7	4,8
4	Chorwacja	22,0	22,1	29,0	29,8	51,1	51,8	4,8	5,0
5	Cypr	24,0	23,9	22,1	22,8	46,1	46,8	3,3	3,4
6	Czechy	23,2	23,7	27,6	28,6	50,8	52,4	4,0	4,0
7	Dania	26,1	26,0	29,3	29,7	55,4	55,7	4,3	4,3
8	Estonia	24,8	25,2	29,3	30,0	54,1	55,2	5,1	5,3
9	Finlandia	25,8	25,8	32,4	33,2	58,2	59,1	5,2	5,2
10	Francja	29,4	29,3	30,0	30,7	59,4	60,0	5,9	5,9
11	Grecja	22,5	22,6	33,1	33,6	55,5	56,2	6,5	6,7
12	Hiszpania	22,9	22,8	28,3	28,7	51,2	51,6	6,0	6,2
13	Holandia	25,2	25,0	27,8	28,4	53,0	53,3	4,4	4,5
14	Irlandia	32,4	32,2	20,2	20,7	52,6	52,9	3,1	3,2
15	Litwa	22,1	22,5	28,6	29,3	50,7	51,8	5,3	5,5
16	Luxemburg	23,8	23,4	20,5	20,5	44,3	43,9	4,0	3,9
17	Łotwa	23,4	24,1	30,2	30,8	53,6	54,9	5,0	5,2
18	Malta	21,0	21,1	27,5	28,1	48,5	49,1	4,0	4,1

22 Liczba osób w wieku 0–14 lat przypadająca na sto osób w wieku 15–64 lata (youth dependency ratio).

23 Liczba osób w wieku 65 lat lub więcej przypadająca na 100 osób w wieku 15–64 lata (old-age dependency ratio).

24 Obliczany jest jako stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (0-14 lat i 65 lat i więcej) na sto osób w wieku produkcyjnym (15-64 lata). Miernik ten jest sumą dwóch współczynników: współczynnika obciążenia osobami w wieku przedprodukcyjnym i współczynnika obciążenia osobami w wieku poprodukcyjnym (total dependency ratio – TDR).

19	Niemcy	20,2	20,5	32,0	32,4	52,2	52,9	5,8	6,0
20	Polska	21,8	22,1	23,1	24,2	44,9	46,3	4,1	4,2
21	Portugalia	21,7	21,6	31,8	32,5	53,4	54,1	5,9	6,1
22	Rumunia	23,1	23,4	25,9	26,7	49,0	50,1	4,2	4,4
23	Słowacja	21,8	22,2	20,6	21,5	42,4	43,8	3,2	3,2
24	Słowenia	22,2	22,6	27,6	28,6	49,8	51,1	5,0	5,1
25	Szwecja	27,8	28,1	31,5	31,6	59,2	59,7	5,1	5,1
26	Węgry	21,6	21,7	27,2	27,9	48,7	49,7	4,3	4,3
27	Wielka Brytania	27,5	27,8	27,9	28,2	55,4	56,0	4,8	4,9
28	Włochy	21,2	21,0	34,3	34,8	55,5	55,8	6,7	6,8
	EFTA								
1	Islandia	30,3	29,8	21,0	21,2	51,2	51,0	3,7	3,6
2	Liechtenstein	21,7	21,8	24,0	24,9	45,7	46,7	3,4	3,5
3	Norwegia	27,3	27,2	25,0	25,4	52,3	52,6	4,2	4,2
4	Szwajcaria	22,1	22,2	26,7	27,0	48,8	49,2	5,0	5,1
	Państwa kandydujące								
1	Czarnogóra	27,1	27,0	20,8	21,4	47,9	48,4	2,8	3,1
2	Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	23,7	23,6	18,5	18,9	42,1	42,5	2,3	2,43
3	Albania	25,4	26,4	18,5	19,1	43,9	45,5	2,2	2,4
4	Serbia	21,7	21,7	28,5	29,2	50,2	50,9	4,3	4,4
5	Turcja	35,4	34,9	12,2	12,3	47,6	47,2	1,7	1,7

Źródło: dane Eurostat.

Zestawienie odsetka osób w wieku młodym i emerytalnym wskazuje całkowity współczynnik obciążenia demograficznego, który w 2017 r. wyniósł w UE 53,9%. W 2017 r. najniższy całkowity współczynnik obciążenia demograficznego wśród państw członkowskich UE odnotowano na Słowacji (43,8%), w Luxemburgu (43,9%), a najwyższy we Francji (60,0%) i Szwecji (59,7%). W Polsce współczynnik obciążenia demograficznego wynosił (46,3%).

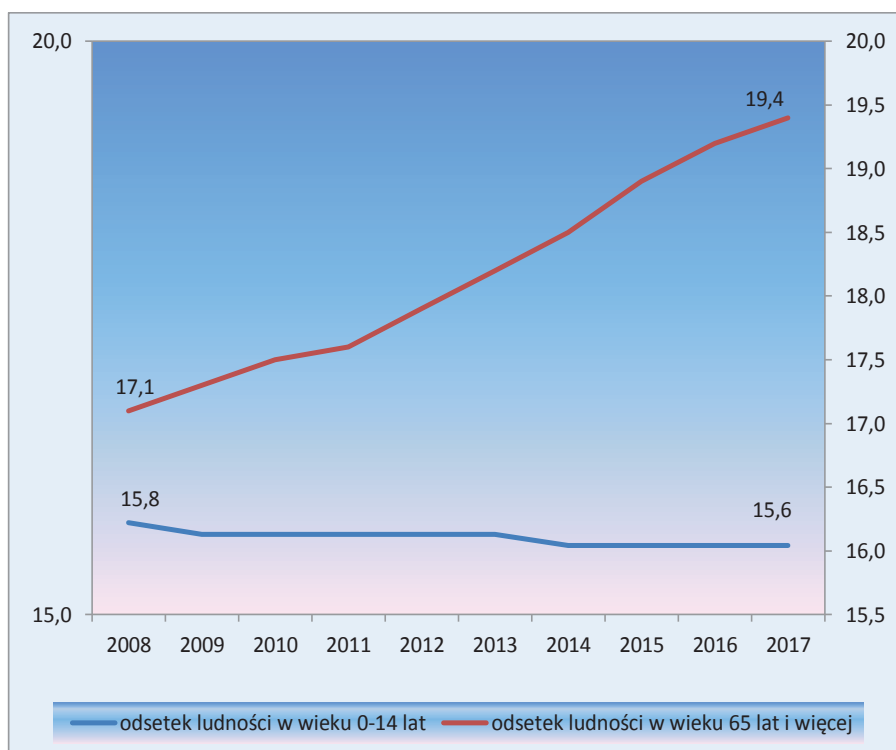
Porównując 2017 r. do roku poprzedniego zarówno w przypadku współczynnika obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym, jak i w przypadku całkowitego współczynnika obciążenia demograficznego, w UE obserwuje się ogólną tendencję wzrostową.

Zmiany w strukturze ludności znajdują odzwierciedlenie we współczynniku obciążenia demograficznego osobami starszymi (liczba ludności w wieku 65 lat i więcej w stosunku do liczby ludności w wieku 15–64 lata). W Unii Europejskiej w 2017 r. współczynnik ten kształtował się na poziomie 29,9% (wobec 26,1% w 2010 r.). Do krajów, w których relacja liczby osób w wieku powyżej 65 lat na 100 osób w wieku produkcyjnym była najwyższa, należały Włochy, Grecja i Finlandia (na poziomie od 34,8% do 32,2%).

Najniższy zaś współczynnik notowano w Luksemburgu – 20,5%, Irlandii – 20,7%, Islandii – 21,2%. Polska w tym zestawieniu znajduje się w połowie stawki ze współczynnikiem obciążenia demograficznego na poziomie 24,2% (w stosunku do 19,1% w 2010 r.).

Największy odsetek ludności w wieku 80 lat i więcej zamieszkuje Włochy, Grecję i Hiszpanię. W Polsce odsetek ten wynosi 4,2%.

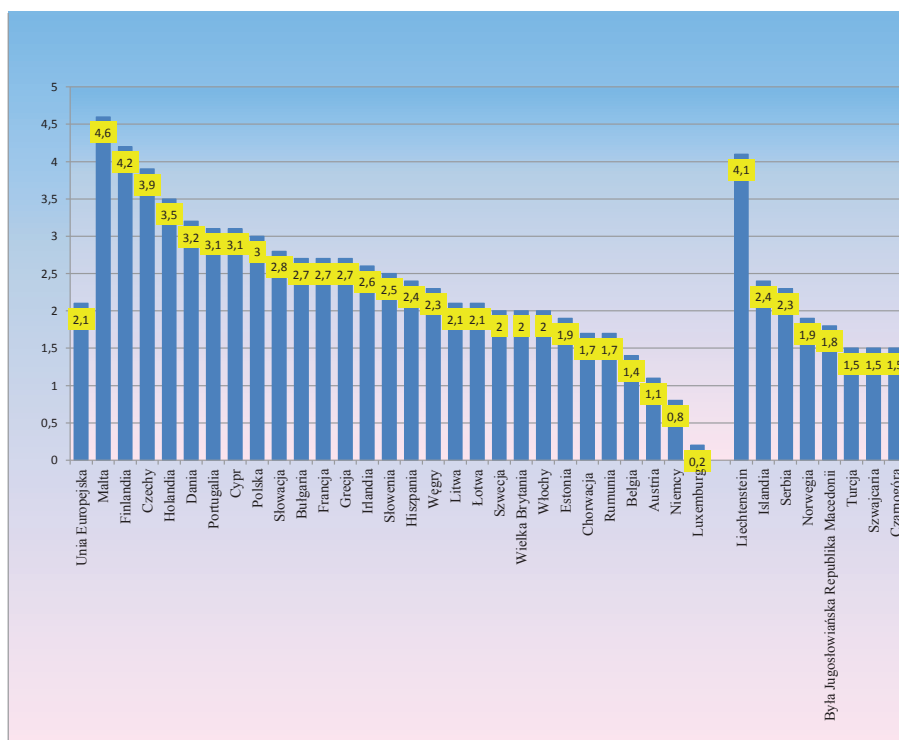
Wykres 1. Odsetek ludności młodej i starej w UE w latach 2008-2017

Źródło: dane Eurostat. Obliczenia własne.

Jak pokazuje powyższy wykres od wielu lat rośnie odsetek ludności starszej, a maleje udział osób młodych, co definitywnie świadczy o starzeniu się społeczeństw.

Wykres 2. Wzrost odsetka ludności w wieku 65 lat i więcej w UE, krajach EFTA i kandydujących w latach 2009-2017 (punkty procentowe)

Źródło: dane Eurostat. Obliczenia własne.

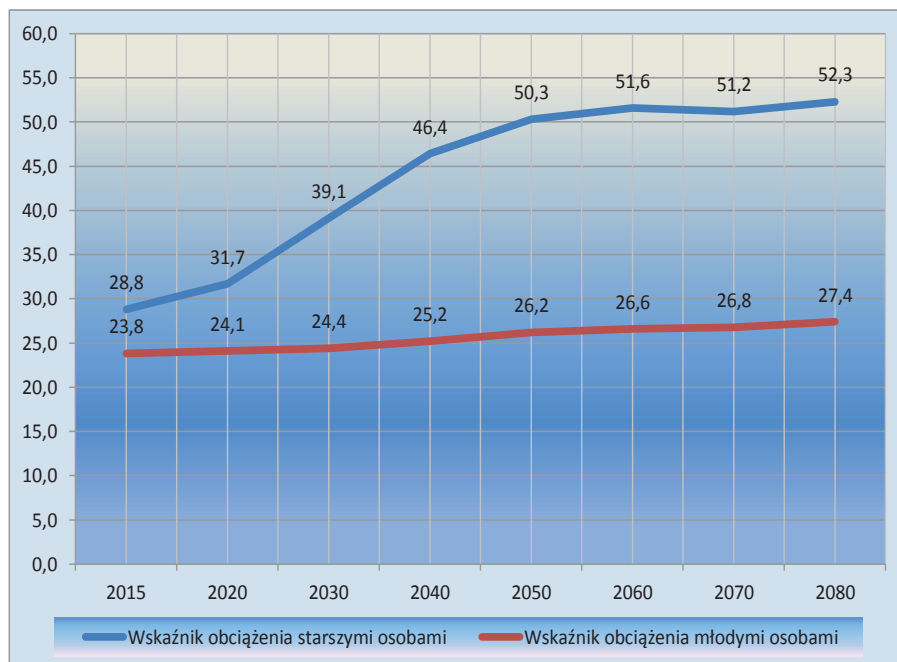
Od 2009 r. największy wzrost odsetka ludności w wieku 65 lat i więcej wystąpił na Malcie (wzrost o 4,6 punktu procentowego), w Finlandii (wzrost o 4,2 punktu procentowego) i Czechach (wzrost o 3,9 punktu procentowego). W UE wzrost ten wynosił 2,1 punktu procentowego, a w Polsce – 3,0 punktu procentowego. W państwach EFTA i kandydujących do UE na pierwszym miejscu uplasował się Liechtenstein ze wzrostem 4,1 punktu procentowego.

Współczynniki zależności demograficznej

Współczynniki zależności demograficznej opierają się na strukturze wiekowej ludności. Współczynniki zależności wieku można wykorzystać do zbadania poziomu wsparcia udzielanego młodym lub starszym osobom przez ludność w wieku produkcyjnym; te proporcje wyrażane są w kategoriach względnej wielkości młodszych lub starszych populacji w porównaniu z populacją osób w wieku produkcyjnym.

Tabela 9. pokazuje przewidywane współczynniki zależności wieku dla UE obejmujące okres od 2015 r. do 2080 r. Przewiduje się, że współczynnik obciążenia młodymi osobami wzrośnie nieznacznie, wzrastając o 3,6 punktu procentowego z 23,8% w 2015 r. do 27,4% w 2080 r.

Tabela 9. Współczynnik zależności wieku w UE 2015-2080 (%)

Źródło: dane Eurostat.

W latach 2017–2080 odsetek ludności w wieku produkcyjnym będzie stopniowo spadał do roku 2050, po czym nieco się ustabilizuje, a osoby starsze będą prawdopodobnie stanowiły rosnący udział ogółu ludności; do 2080 r. osoby w wieku 65 lat i starsze będą stanowiły 29,1% ludności UE, w porównaniu z 19,4 % w 2017 r.

Prognozy wskazują, że w okresie od 2017 do 2040 r. odsetek dzieci w całkowitej liczbie ludności UE spadnie w umiarkowanym tempie, z redukcją o 0,8 punktu procentowego, ponieważ przewiduje się, że osoby w wieku 0-14 lat stanowiąc będą w 2020 r. 15,5%, a w 2040 r. 14,7% ogólnej liczby mieszkańców UE. W następnych latach udział dzieci w całkowitej liczbie ludności UE będzie powoli wzrastał, by w 2080 r. osiągnąć poziom 15,2% (patrz Wykres 3).

Prognoza obciążenia demograficznego dla osób starszych

Przeprowadzona przez Eurostat analiza dotycząca prognozy liczby ludności na lata 2015–2080 wskazuje, że liczba ludności UE osiągnie poziom maksymalny 528,6 mln około 2050 r., a później nastąpi stopniowy spadek do 518,8 mln w 2080 r.

Przedstawiona prognoza dla Polski przewiduje, że liczba ludności systematycznie będzie zmniejszać się i w 2020 r. wynosić będzie 37,9 mln, w 2050 r. – 34,4 mln, a w 2080 r. w porównaniu do 2017 r. (38,4 mln) zmniejszy się o 9,4 mln i wynosić będzie 29 mln²⁵.

Tabela 8. Współczynnik obciążenia demograficznego w UE dla osób w wieku 65 lat i starszych w latach 2020-2080, prognoza

Lp.	Państwo/lata	2020	2030	2040	2050	2060	2070	2080
		%						
	Unia Europejska	31,7	39,1	46,4	50,3	51,6	51,2	52,3
1	Austria	28,4	35,7	42,2	45,3	51,0	54,4	55,3
2	Belgia	30,0	35,8	39,9	41,4	43,5	45,0	47,9
3	Bułgaria	34,0	40,1	47,5	57,7	63,3	56,4	56,4
4	Chorwacja	32,3	39,9	44,8	50,1	53,5	56,1	58,6
5	Cypr	24,3	30,6	34,8	42,1	55,2	60,9	62,5
6	Czechy	31,4	36,0	41,9	51,9	56,0	49,9	50,8
7	Dania	30,9	35,5	39,6	39,8	44,6	50,0	52,5
8	Estonia	31,8	37,6	42,3	48,8	55,8	52,7	54,3
9	Finlandia	35,9	42,2	43,4	45,5	49,5	51,8	54,6
10	Francja	32,9	39,7	45,1	45,1	43,4	44,6	46,8
11	Grecja	35,7	44,4	58,4	71,0	67,5	63,1	65,3
12	Hiszpania	30,7	40,2	54,0	62,1	53,7	46,8	46,1
13	Holandia	30,4	38,4	44,0	42,5	44,2	48,3	50,3
14	Irlandia	22,8	28,7	36,6	45,5	44,5	41,3	45,0
15	Litwa	31,5	45,8	56,9	60,1	64,2	53,6	50,3

25 *Population structure and ageing*, Eurostat 2017.

16	Luxemburg	21,5	26,6	32,7	38,2	44,3	48,7	50,2
17	Łotwa	32,7	43,2	51,0	59,3	65,7	54,1	51,7
18	Malta	32,5	40,3	41,2	45,7	53,6	55,9	54,2
19	Niemcy	33,7	42,9	49,4	51,2	55,0	55,9	55,2
20	Polska	27,8	37,0	42,2	54,6	64,8	62,4	61,5
21	Portugalia	34,6	43,6	55,6	65,3	64,9	67,0	69,0
22	Rumunia	29,1	34,7	45,2	53,9	56,9	52,9	51,4
23	Słowacja	24,4	32,6	39,1	50,9	59,4	57,0	56,4
24	Słowenia	31,8	40,8	48,2	55,7	55,3	50,4	51,3
25	Szwecja	32,5	34,6	36,9	37,9	42,6	43,1	45,2
26	Węgry	30,7	35,1	41,1	48,9	53,1	52,1	51,5
27	Wielka Brytania	29,1	34,1	38,5	40,0	43,4	45,8	49,1
28	Włochy	36,1	44,3	57,3	62,5	61,2	60,2	62,7

Źródło: dane Eurostat.

Prognozy Eurostatu, na podstawie piramid wiekowych na lata 2015 i 2080 pokazują, że następować będzie dalsze starzenie się ludności.

Innym aspektem starzenia się społeczeństwa jest postępujące starzenie się starszej grupy ludności, ponieważ relatywna liczebność osób bardzo starych rośnie w szybszym tempie niż jakakolwiek grupa wiekowa ludności. Przewiduje się, że w latach 2016-2080 odsetek osób w wieku 80 lat lub starszych w liczbie ludności UE wzrośnie ponad dwukrotnie z 5,4% do 12,7%²⁶.

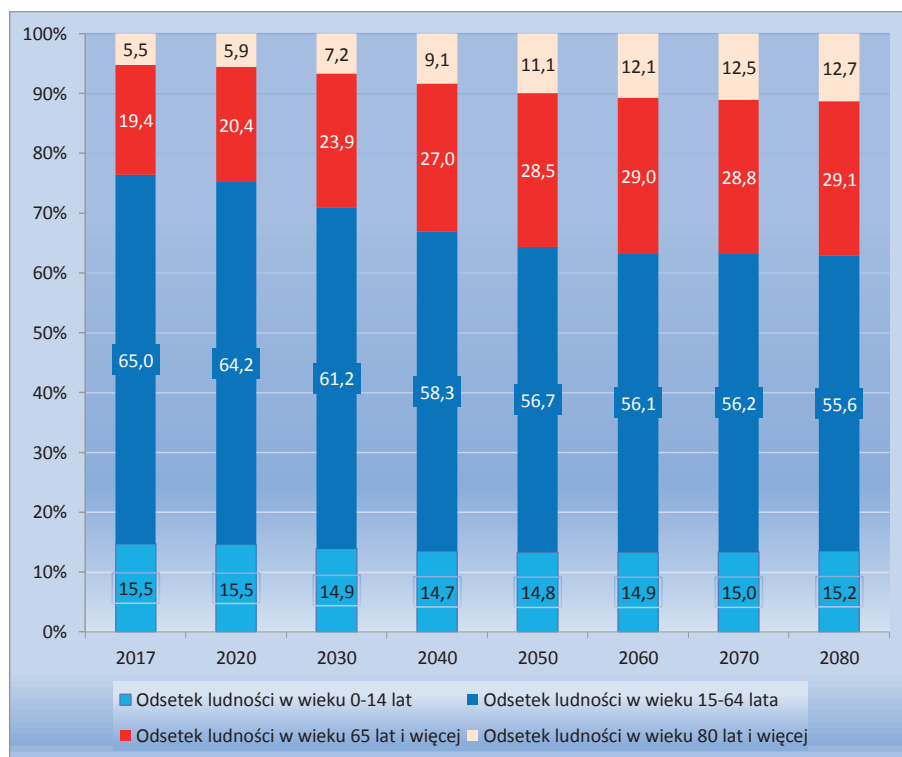
Prognoza obciążenia demograficznego osób starszych przewiduje, że w wyniku przesunięcia ludności między grupami wiekowymi współczynnik obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym w UE ulegnie niemalże podwojeniu z 29,9% w 2017 r. do 52,3% w 2080 r. Prognozuje się, że całkowity współczynnik obciążenia demograficznego wzrośnie z 53,9 % w 2017 r. do 79,7 % w 2080 r.²⁷.

W 2080 r. najwyższy współczynnik obciążenia demograficznego osób starszych posiadać będzie Portugalia, Grecja i Włochy (odpowiednio 69,0%, 65,3% i 62,7%). Najwyższy współczynnik obciążenia demograficznego dla prognozy na lata 2020-2080 osiągnie w 2050 r. Grecja – 70,1%. Prognoza obciążenia demograficznego osób starszych dla Polski w 2080 r. wyniesie 61,5% co plasuje nasz kraj na 5. miejscu.

26 *People in the EU – population projections*, Eurostat 2017.

27 *Population structure and ageing*, Eurostat 2017.

Wykres 3. Struktura wiekowa ludności w podziale na główne grupy wiekowe w UE w latach 2017-2080 (% całkowitej liczby ludności)

Źródło: dane Eurostat.

Przewiduje się, że w latach 2017-2040 odsetek młodych ludzi w całej populacji wzrośnie w zaledwie dwóch państwach członkowskich UE, a w przypadku pozostałych zmniejszy się. Niemcy i Malta to jedyne państwa członkowskie, w których przewiduje się wzrost liczby młodych ludzi (w obu przypadkach odsetek dzieci wzrośnie zaledwie o 0,1 punktu procentowego), natomiast największy spadek liczby młodych ludzi będzie miał miejsce w Irlandii (5,0 punktów procentowych), na Cyprze (4,2 punktów procentowych) i w Grecji (3,1 punktów procentowych)²⁸.

Prognoza procesu starzenia

Według danych Eurostatu wiek środkowy (mediana) dla całej Unii Europejskiej wynosił w 2015 r. 42,4 lat. W tym roku na tle innych krajów Polska była krajem stosunkowo młodym (młodsza demograficznie była ludność Irlandii, dla której wiek środkowy wynosił 36,4 lat, najstarsza

²⁸ People in the EU – population projections, Eurostat 2017.

była populacja Niemiec z medianą 45,1 lat). W 2015 r. wartość tego współczynnika dla Polski wynosiła 39,6 lat. Przewiduje się, że w 2080 r. wiek środkowy wzrośnie w całej UE o 4,2 lata i wynosić będzie 46,6 lat.

Cypr i Polska są jedynymi państwami członkowskimi UE, które przewidują, że ich mediana wieku wzrośnie o więcej niż 10 lat (wzrost o odpowiednio 15,6 lat i 10,8 lat). Najmniejszy wzrost prognozowany jest w Hiszpanii, gdzie przewiduje się, że średni wiek populacji wzrośnie zaledwie o 0,7 lat (z 42,3 lat do 43,0 lat w roku 2080). W związku z powyższym przewiduje się, że Hiszpania będzie miała drugi najniższy średni wiek wśród państw w 2080 r., za Irlandią (42,7 lat), która będzie miała najmłodszą populację.

Prognozy Eurostatu wskazują, że w 2080 r. w 16. państwach członkowskich UE średni wiek będzie prawdopodobnie wyższy niż średnia dla całej UE (46,6 lat). Szacuje się, że spośród tych 16. państw mediana wieku powyżej 50 lat wzrośnie w Polsce i Grecji (po 50,4 lat), we Włoszech (50,6), w Portugalii (52,4) i na Cyprze (52,6).

Tabela 9. Mediana wieku ludności w UE w latach 2015-2080

Państwo/lata	2015	2020	2030	2040	2050	2060	2070	2080
Unia Europejska	42,4	43,5	45,4	46,6	46,7	46,8	46,7	46,6
Austria	43,0	43,2	44,1	46,1	47,5	47,8	48,3	48,8
Belgia	41,5	41,7	42,4	43,3	43,5	44,1	44,6	45,0
Bułgaria	43,4	44,8	47,9	50,5	50,1	49,4	49,5	48,6
Chorwacja	42,8	43,9	46,2	47,8	48,8	49,3	49,8	49,8
Cypr	37,0	39,0	43,0	47,1	49,8	50,9	52,0	52,6
Czechy	41,1	43,1	46,1	48,0	46,7	47,0	47,3	46,2
Dania	41,5	41,8	41,6	43,2	44,7	45,5	45,9	47,0
Estonia	41,5	42,5	44,7	47,4	46,7	47,4	47,9	47,4
Finlandia	42,4	42,9	44,3	45,5	45,8	46,6	47,3	47,7
Francja	41,0	41,6	42,4	42,3	42,7	42,9	43,1	43,8
Grecja	43,4	45,6	49,9	52,7	52,3	52,1	52,1	50,4
Hiszpania	42,3	44,7	48,7	48,8	46,5	45,6	43,7	43,0
Holandia	42,2	42,7	42,8	43,6	44,7	44,8	45,1	46,0
Irlandia	36,4	38,2	41,3	41,8	41,7	43,2	43,4	42,7
Litwa	42,7	44,5	47,6	51,0	51,8	47,6	48,3	47,7
Luxemburg	39,3	39,8	41,3	43,3	44,8	45,6	46,1	46,6
Łotwa	42,7	44,0	46,9	50,6	49,3	47,0	48,1	46,5

Malta	41,0	42,0	44,1	46,4	47,4	47,2	47,6	47,6
Niemcy	45,9	46,0	46,6	48,4	49,3	48,4	48,6	49,0
Norwegia	39,1	39,7	41,2	42,9	43,9	44,7	45,3	45,9
Polska	39,6	41,4	45,7	49,4	50,7	50,5	51,1	50,4
Portugalia	43,5	45,7	49,8	51,6	52,4	53,4	53,4	52,4
Rumunia	41,0	42,9	46,3	48,8	48,3	47,8	47,0	46,3
Słowacja	39,0	41,1	45,0	48,2	49,0	48,9	49,2	48,4
Słowenia	42,8	44,3	47,5	49,1	47,7	47,3	47,1	45,8
Szwecja	40,9	40,7	40,9	41,9	41,8	42,4	43,0	43,2
Węgry	41,6	43,4	45,7	47,0	47,3	47,2	47,1	47,1
Wielka Brytania	40,0	40,1	41,1	42,5	43,1	44,0	44,7	45,2
Włochy	45,1	47,0	50,2	51,2	51,4	51,6	51,3	50,6

Źródło: dane Eurostat.

Podsumowanie

Zgodnie z danymi Eurostatu liczbę ludności UE-28 na dzień 1 stycznia 2017 r. oszacowano na 511,5 miliona, czyli o 1,5 mln więcej niż rok wcześniej. Młodzi ludzie (0–14 lat) stanowili 15,6% ludności UE-28. Udział osób starszych (w wieku 65 i więcej lat) wynosił 19,4% (wzrost o 1,5% w porównaniu z 2012 r.). Przyrost naturalny (bilans narodzin i zgonów) wyniósł jednak 0, a to oznacza, że wzrost liczby ludności UE zawdzięcza migracji²⁹.

„Stopniowy ubytek liczby ludności oraz znaczące zmiany struktury grup wiekowych to demograficzna wizja Polski. Oba te fakty wynikają z mechanizmów powiązań między poziomem urodzeń i zgonów a stanami ludności. Długotrwały spadek urodzeń zapoczątkowany po 1983 r. i utrzymujące się niskie natężenie urodzeń spowodowały, że w wiek prokreacji wchodzi coraz mniej liczne roczniki. Polska znalazła się w takim momencie rozwoju demograficznego, że nawet wzrost współczynnika dzietności do poziomu gwarantującego prostą zastępowalność pokoleń w krótkim okresie nie spowoduje odwrócenia tych procesów i nie powstrzyma zmniejszania się liczby ludności kraju. Przy tak już znacznym zniekształceniu struktury populacji proces odbudowy demograficznej jest procesem powolnym i wymaga konsekwentnych, długofalowych działań. Obserwowane zmiany demograficzne wskazują, że sytuacja ludnościowa Polski jest poważna, a w najbliższej perspektywie

²⁹ *People in the EU – population projections*, Eurostat 2017.

nie nastąpią znaczące zmiany, które gwarantować mogą stabilny rozwój demograficzny³⁰.”

Niezmiennie niska liczba zawieranych małżeństw oraz zmiany w trendzie dzietności będą miały negatywny wpływ także na przyszłą liczbę urodzeń, ze względu na mniejszą w przyszłości liczbę kobiet w wieku rozrodczym. Na taką sytuację ma również wpływ duża emigracja ludzi młodych za granicę.

Trwający proces starzenia się ludności Polski, będący wynikiem korzystnego zjawiska, jakim jest wydłużanie trwania życia i dalszego trwania życia, jest pogłębiany niskim poziomem dzietności. Obecnie indeks starości wynosi 112, tj. na 100 „wnuczków” (dzieci w wieku 0-14 lat) przypada 112 „dziadków” (osób w wieku 65 i więcej lat), a różnica w wielkości tych populacji sięga 700 tys. na niekorzyść dzieci. W przyszłości będzie to powodować zmniejszanie się podaży pracy i utrudnienia w systemie zabezpieczenia społecznego w wyniku wzrostu liczby i odsetka osób w starszym wieku³¹.

Zgodnie z założeniami opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny prognozy demograficznej, obejmującej okres do 2050 r., w nadchodzących latach w Polsce nastąpi znaczne zmniejszenie liczby dzieci (w wieku 0-14 lat) i osób dorosłych (w wieku 15-59), natomiast zwiększy się liczba i udział osób w wieku co najmniej 60 lat.

Udział ludności w wieku 60 lat i więcej w całej populacji wynosi obecnie prawie 23% (8,8 mln osób) wobec ok. 15% (5,6 mln) na początku lat 90. ubiegłego wieku. Z przedstawionej w 2014 r. prognozy ludności wynika, że do 2050 r. ogólna liczba ludności Polski zmniejszy się o ponad 4,5 mln, natomiast będzie wzrastać zarówno liczba, jak i odsetek osób w wieku 60 lat i starszych:

- w 2025 r. osób w wieku co najmniej 60 lat będzie ponad 10 mln i będą stanowiły one prawie 28% ludności kraju,
- w 2035 r. osób w wieku co najmniej 60 lat będzie 11,4 mln (32%), tj. prawie 1/3 populacji,
- w ostatnim roku prognozy (2050) ich udział wzrośnie do ponad 40% (13,7 mln osób w wieku co najmniej 60 lat)³².

---

30 *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014.

31 *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2017 r. Stan w dniu 31 XII*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2017.

32 Notatka Głównego Urzędu Statystycznego przygotowana na posiedzenie Sejmowej Komisji Polityki Senioralnej, dotycząca „Informacji Ministra Zdrowia na temat wpływu zmian demograficznych i starzenia się społeczeństwa na organizację systemu ochrony zdrowia i Narodowy Program Zdrowia” w dniu 19.02.2016 r.

W latach 2010-2060 odsetek osób powyżej 65 roku życia wzrośnie z 17,4% do 29,5% ogółu ludności. Odsetek osób powyżej 80 roku życia prawie potroi się i wyniesie 12%.

Przewiduje się, że w tym samym okresie populacja w wieku produkcyjnym w UE spadnie o 14,2% i z tego powodu opieka zdrowotna oraz systemy emerytalne i opieki długoterminowej mogą stać się niewydolne. W takim stanie rzeczy malejąca siła robocza nie będzie w stanie zaspokoić potrzeb rosnącej liczby osób starszych.

Mediana wieku, czyli granica wieku, którą połowa populacji już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła, także ulegnie podwyższeniu z 38 lat w 2010 r. do 47,9 lat w 2035 r. Jednocześnie współczynnik obciążenia demograficznego wzrośnie z 26 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2010 r. do 49 osób w roku 2035 r.

Na uwagę zasługuje też fakt, że na skutek poprawiających się warunków życia wydłuża się średnia długość życia Polaków. Według Głównego Urzędu Statystycznego przeciętny czas trwania życia w 2014 r. wynosił 73,8 lat dla mężczyzn, a dla kobiet 81,6 lat. Od 2000 r. przeciętny dalszy czas trwania życia w odniesieniu do mężczyzn jak i kobiet wzrósł o około 4 lata.

Wydłużająca się przeciętna długość życia, przy jednoczesnym spadku liczby urodzeń, sprawia, że w perspektywie najbliższych 20. kilku lat nastąpi szybki proces starzenia się ludności. Przedstawione powyżej zjawiska oraz zmiany struktury demograficznej powodują, iż Polska stoi przed szeregiem wyzwań związanych z planowaniem i kształtowaniem polityki w obszarze aktywności społecznej osób starszych.